

Jordbruksutskottets betänkande

1980/81: 6

om den administrativa utformningen av jordbruksprisregleringen,
m. m.

Ärendet

Utskottet behandlar i detta betänkande i ett sammanhang riksdagens revisorers förslag 1979/80: 17 angående jordbruksprisregleringen och regleringsföreningarna samt några under allmänna motionstiden 1980 framställda motionsyrkanden rörande närliggande frågor.

Revisorernas förslag

Riksdagens revisorer hemställer i förslag 1979/80: 17 att riksdagen av regeringen begär

1. en utredning angående möjligheterna att tillämpa ökad målstyrning av jordbruksprisregleringen och bättre möjligheter att stämma av jordbruksöverenskommelserna mot faktiskt utfall,
2. att konsumentrepresentanterna ges representation i regleringsföreningarnas arbetsutskott på sätt som revisorerna föreslagit,
3. att jordbruksnämndens konsumentdelegation får en mera adekvat benämning.

Motionerna

I motion 1979/80: 306 av Lars Werner m. fl. (vpk) yrkas i vad avser yrkande 1 att riksdagen hos regeringen hemställer att en översyn görs av vad som skall förstås med "jämförliga grupper" då det gäller att, vid förhandlingar om priserna på jordbrukets produkter, uppnå det jordbrukspolitiska inkomstmålet.

I motion 1979/80: 936 av Svante Lundkvist m. fl. (s) yrkas att riksdagen beslutar

1. att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om utökning av representationen för allmänintresset i jordbruksnämndens styrelse,
2. att hos regeringen begära en utredning dels om konsumentdelegationens ställning, sammansättning och resurser, dels om möjligheterna till ett vidgat konsumentinflytande i de olika regleringsföreningar som sköter jordbruksprisregleringens praktiska hantering, i enlighet med vad som anförts i motionen.

Utskottet

Mot bakgrunden av de betydande belopp som jordbruksprisregleringen arbetar med har riksdagens revisorer granskat dispositionen av de vid regleringen inflytande avgifterna och de därvid tillämpade administrativa formerna. Huvudvikten har lagts vid statens jordbruksnämnds (JN) och regleringsföreningarnas arbetsuppgifter.

Revisorerna har inte haft anledning att ta ställning till de jordbrukspolitiska överväganden som ligger bakom jordbruksprisregleringen. Endast den administrativa utformningen av regleringen har berörts vid revisorerernas genomgång.

Granskningen har visat att regleringen i stort fungerar utan anmärkingar, och revisorerna har inte några allvarligare erinringar att föra fram.

Revisorerna konstaterar dock att en förbättring bör komma till stånd vad beträffar möjligheterna att stämma av jordbruksöverenskommelserna mot faktiskt utfall och möjligheterna att bedöma de olika satsningarna inom överenskommelserna. Revisorerna föreslår därför att riksdagen av regeringen begär en utredning angående möjligheterna att tillämpa ökad målstyrning av jordbruksprisregleringen. Revisorerna föreslår också att arbetet med att stärka konsumentrepresentationen i regleringsföreningarnas arbetsutskott fortsätter samt att jordbruksnämndens konsumentdelegation får en mer adekvat benämning.

Utskottet, som finner att den av riksdagens revisorer redovisade undersökningen har frambragt material som ger värdefull belysning åt de problem som sammanhänger med den administrativa utformningen av jordbruksprisregleringen, noterar att revisorernas granskning gett vid handen att jordbruksprisregleringen i berörda delar i stort sett fungerar tillfredsställande.

De förslag till åtgärder i olika avseenden som revisorernas granskning utmynnat i behandlar utskottet i det följande under avsnitten om jordbrukarnas inkomstföljsamhet och konsumenternas inflytande vid jordbruksprisregleringen tillsammans med vissa motionsyrkanden i hithörande ämnen. I en särskild del behandlas därjämte ett motionsyrkande om sammansättningen av jordbruksnämndens styrelse. Utskottet får i dessa frågor anföra följande.

Jordbrukarnas inkomstföljsamhet. Revisorernas granskning har avgränsats till att i första hand avse inkomstmålets uppnående och har närmast koncentrerats till statsmakternas möjligheter att styra den prisreglerande verksamheten. Revisorerna påpekar att styrning av prisregleringen från statens sida kan genomföras efter i princip två linjer. Antingen kan s. k. målstyrning tillämpas, vilket innebär att de politiskt beslutande organen preciserar slutresultatet för verksamheten och att de verkställande organen (JN och regleringsföreningarna) själva utformar regelsystem m. m. för att uppnå specificerade slutresultat. Uppnådda resultat jämförs sedan mot

uppställda mål. Eller också kan statsmakterna tillämpa en noggrann styrning, insyn och kontroll av verksamheten, varvid också slutresultaten i viss utsträckning förutsågs.

Enligt revisorerna kan en ökad målstyrning ge statsmakterna möjlighet att successivt trappa ner de krav på direkt kontroll och insyn över verksamheten som i dag upprätthålls. Revisorerna finner det vidare vara önskvärt att kunna stämma av jordbruksöverenskommelserna mot faktiskt utfall liksom att kunna bedöma utfallet av de olika satsningarna inom överenskommelserna. För ökad tillämpning av målstyrningsprincipen på prisregleringsområdet fordras det dock att det finns specifika mått på ekonomisk och social standard för jordbrukarna. Avsaknaden av sådana mått försvårar bl. a. ett konkret angivande av målet för jordbrukarnas inkomster och standard.

I motion 1979/80: 306 framhålls att det beträffande inkomstmålet för de i jordbruksnäringen verksamma råder enighet om att jordbrukarna skall tillförsäkras inkomster som är jämförbara med andra grupper i samhället med likartad situation. Motionärerna anför att det uppstått en diskussion om vad som skall förstås med "jämförbara grupper" då man förhandlar om jordbrukspriserna. Det har ifrågasatts om det är riktigt att jämföra jordbrukarna, som är företagare och kan göra avdrag och avskrivningar, med lönarbetarna inom LO som ju inte har sådana möjligheter eller har det i avsevärt mindre omfattning. Det har också ifrågasatts om inte hänsyn borde kunna tas till den förmögenhetsökning som jordbrukarens ägande av realvärden ger i tider av inflation. Motionärerna anser att det kan finnas anledning att inför nästa prisuppgörelse söka bättre precisera vad som skall förstås med jämförbara grupper.

Utskottet vill erinra om att inkomstmålet i 1977 års jordbrukspolitiska beslut (prop. 1977/78: 19, JoU 1977/78: 10, rskr 1977/78: 103) formulerades så att ett huvudsyfte med jordbrukspolitiken skall vara att tillförsäkra dem som är sysselsatta inom jordbruket i alla delar av landet en ekonomisk och social standard som är likvärdig med den som jämförbara grupper uppnår. Riksdagen preciserade emellertid inte inkomstmålet genom att ange vilka grupper som bör jämföras och hur jämförelsen bör tillgå. Frågan om hur inkomstföljsamhet skall uppnås hänsköts i stället till prisöverläggningarna.

Frågan om jordbrukarnas inkomstföljsamhet behandlades våren 1978 av riksdagen (prop. 1977/78: 154, JoU 1977/78: 34, rskr 1977/78: 348) i samband med att riksdagen godkände förslag till prisreglering på jordbruksprodukter för treårsperioden 1978/79–1980/81. Beslutet innebar bl. a. att den tidigare direkta kopplingen till avtalen på LO-SAF-området släpptes. I stället skulle löneutvecklingen för de stora kollektiven i första hand beaktas och jämförelseunderlaget breddas. Inkomst- och lönsamhetsförhållanden för andra småföretagargrupper skulle även kunna beaktas. Hänsyn skulle också kunna tas till de olika förhållanden som påverkar den ekonomiska och sociala standarden inom jordbruket. I propositionen uttalades

†1 Riksdagen 1980/81. 16 saml. Nr 6

att det är angeläget att undersökningar fortlöpande sker bl. a. av arbetsgången inom jordbruket och levnadsstandarden för olika grupper jämte de prestationer som standarden grundar sig på. Resultatet av dessa undersökningar borde enligt propositionen ingå i det material som läggs till grund för de bedömningar som inför varje regleringsperiod bör göras om huruvida inkomstmålsättningen uppnåtts.

Under år 1978 tillsatte lantbruksekonomiska samarbetsnämnden en särskild projektgrupp med uppgift att ge en bredare belysning av levnadsstandarden för jordbrukare och jämförbara grupper. Gruppen avser att vid överläggningarna inför en ny prisregleringsperiod presentera material här-om.

Riksdagen behandlade samma fråga våren 1979 (JoU 1978/79: 37, rskr 1978/79: 418) i anledning av en motion i vilken hemställdes att vissa frågor rörande jordbrukarnas inkomstfölsamhet och markpriserna närmare skulle utredas. Utskottet erinrade därvid bl. a. om att 1972 års jordbruksutredning inte gjort någon ingående analys av hur penningvärdeförändringarnas inverkan på beräkningen av inkomstutvecklingen skulle beaktas. Utskottet ansåg att hithörande frågor, till vilka också frågan om markpriserna hänfördes, borde ingående analyseras. Därvid borde enligt utskottet särskilt beaktas den omständigheten att en betydande del av landets åkerareal brukas på arrende. Det borde ankomma på regeringen att ta närmare ställning till om en sådan analys skulle genomföras i samband med det arbete som pågick inom den förut nämnda projektgruppen vid lantbruksekonomiska samarbetsnämnden eller om en särskild utredning borde tillsättas för ändamålet. Riksdagen anslöt sig till utskottets förslag.

Mot bakgrund av det anförda bemyndigade regeringen i år chefen för jordbruksdepartementet att tillkalla en särskild kommitté med uppdrag att utreda vissa frågor angående kapitalförändringarnas inverkan på lantbrukarnas inkomstförhållanden. Uppdraget beskrivs i direktiven (Dir. 1980: 17) på följande sätt.

Kommitténs huvuduppgift bör vara att studera och lämna förslag till hur förmögenhetsförändringarna skall beaktas vid de beräkningar som ligger till grund för bedömningen av lantbrukarnas inkomstförhållanden och lönsamheten i näringen. Förslaget bör utformas med utgångspunkt i gällande riktlinjer för jordbrukspolitiken. Kommittén bör därvid redovisa inkomstutvecklingen för lantbrukare och för andra jämförbara grupper. Likaså bör kommittén jämföra förändringarna av tillgångar och skulder för olika grupper av lantbrukare och andra jämförbara grupper och analysera hur dessa påverkat resp. grupperns standard. Därvid bör utgångspunkten vara att så långt möjligt enhetliga bedömningsgrunder används. En jämförelse med inkomst- och lönsamhetsförhållandena för andra jämförbara grupper och inom andra näringar bör även göras. Härvid bör kommittén beakta att en förmögenhetstillväxt inte på samma sätt som den årliga inkomsten är tillgänglig för konsumtion liksom att lantbruket är mycket kapitalkrävande inte minst därför att det är beroende av mark och byggnader. För att starta ett lantbruksföretag av familjestorlek krävs som regel avsevärt mer kapital

än för att starta ett företag av motsvarande storlek i andra branscher. Vidare bör kommittén beakta den omständigheten att en betydande del av landets åkerareal eller ca 40 % brukas på arrende.

Kommittén bör beakta det särskilda utredningsarbete som har utförts av lantbruksekonomiska samarbetsnämnden på detta område.

I förevarande sammanhang kan vidare nämnas att statistiska centralbyrån med anledning av riksdagens beslut, FiU 1978/79: 5, rskr 1978/79: 34, erhållit regeringens uppdrag att i samråd med lantbruksekonomiska samarbetsnämnden och statens jordbruksnämnd utforma förslag till förbättringar av statistiken på området.

Revisorernas granskning har, som framgår av det föregående, i huvudsak omfattat jordbruksprisregleringen som medel för att uppnå det inkomstmål som uppställts inom ramen för gällande jordbrukspolitiska riktlinjer. Med stöd av granskningen har revisorerna bl. a. framfört önskemål om en utredning angående möjligheterna att tillämpa ökad målstyrning av jordbruksprisregleringen och bättre möjligheter att stämma av jordbruksöverenskommelserna mot faktiskt utfall. Som nämnts i det föregående har revisorerna i sammanhanget framhållit att avsaknaden av specifika mått på ekonomisk och social standard för jordbrukarna f. n. försvårar bl. a. ett konkret angivande av målet för jordbrukarnas inkomster och standard. Möjligheterna att öka målstyrningen beror bl. a. på om det visar sig möjligt att få fram användbara mått i nyssnämnda avseenden. Revisorerna förutsätter att konsekvenserna av ett införande av preciserade inkomstmål blir beaktade vid den av revisorerna föreslagna undersökningen.

Som utskottet nyss redovisat ansåg riksdagen år 1977, då nuvarande jordbrukspolitiska riktlinjer fastställdes, att det inte fanns anledning att precisera inkomstmålet genom att ange vilka grupper som borde jämföras och hur jämförelsen borde tillgå. Det framhölls att det gällde att ta hänsyn till såväl ekonomisk som social standard, varför det var svårt att göra exakta mätningar. Det underströks vidare att prissättningen för jordbrukets produkter borde ske med hänsynstagande till alla de faktorer som kunde ha betydelse i sammanhanget.

Utskottet finner för sin del inte att tillräckliga skäl förebragts för att frångå 1977 års jordbrukspolitiska beslut, såvitt avser inkomstmålets fastställande. Någon närmare precisering än vad som då gjordes finner utskottet således inte motiverad. Däremot anser utskottet givetvis angeläget att det material som läggs till grund för prisöverläggningarna ger så uttömmande och klarläggande uppgifter som möjligt i vad avser lönsamhets- och inkomstförhållandena m. m. för olika jordbrukargrupper. Avsikten med pågående undersökningar inom lantbruksekonomiska samarbetsnämnden och utredningen om kapitalförändringarnas inverkan på lantbrukarnas inkomstförhållanden är också att för framtiden skapa ett bättre underlag i angivna hänseenden.

Med hänsyn till det anförda vill utskottet f. n. inte påkalla någon riksdagens ytterligare åtgärd med anledning av riksdagens revisorers förslag, i vad avser begäran om utredning om ökad målstyrning m. m. (yrkande 1).

Vad utskottet i det föregående anført innebär bl. a. att utskottet avstyrker motion 1979/80: 306 i här behandlad del (yrkande 1).

Jordbruksnämndens sammansättning. I motion 1979/80: 936 framhålls att de resultat som framkommer vid överläggningarna mellan lantbrukarnas förhandlingsdelegation och konsumentdelegationen och slutligen fastläggs i förslag från jordbruksnämndens styrelse har kommit att få en avgörande betydelse för jordbruksöverenskommelsernas utformning. Denna ökade politiska betydelse för jordbruksnämnden nödvändiggör en förstärkning av det allmännas inflytande i dess styrelse. I nuläget är jordbruksnämndens styrelse så sammansatt att det allmänna intresset i vidare mening enbart representeras av generaldirektören. Detta är enligt motionärernas mening inte tillräckligt. I motionen anføres att riksdagen år 1976 godkände en anmälan från den socialdemokratiska jordbruksministern att han hade för avsikt att den 1 juli 1977 utöka representationen för allmänintresset i jordbruksnämndens styrelse men att i propositionen om den nya jordbrukspolitiken den borgerlige jordbruksministern anmälde att han inte avsåg att genomföra denna utökning.

Utskottet vill erinra om att riksdagen har haft förevarande fråga uppe till prövning såväl i anslutning till behandlingen av prop. 1977/78: 19 om nya riktlinjer för jordbrukspolitiken, m. m. som senare (JoU 1977/78: 10, 1977/78: 13 och 1978/79: 37). Riksdagen fann i nämnda sammanhang motionsyrkanden motsvarande det nu föreliggande inte böra föranleda någon särskild riksdagens åtgärd. Beträffande den närmare motiveringen för riksdagens beslut kan hänvisas till betänkandet JoU 1977/78: 10 i berörda del.

Utskottet anförde därvid bl. a.

Prisregleringen på jordbrukets produkter handläggs av statens jordbruksnämnd. Utredningen har inte närmare berört nämndens organisation, eftersom denna setts över och behandlats av riksdagen så sent som vid 1975/76 års riksmöte (prop. 1975/76: 154, JoU 1975/76: 40, rskr 1975/76: 332). Därvid framhölls i fråga om sammansättningen av nämndens styrelse att det ankommer på regeringen att besluta om antalet ledamöter i styrelsen och att utse dessa. För riksdagens information anmälde dåvarande departementschefen att han ansåg att styrelsen borde ha en allsidig sammansättning. I styrelsen borde därför ingå, förutom generaldirektören och personalföreträdarna, representanter för allmänintresset, jordbruket, konsumentintressena samt näringsliv med anknytning till livsmedelssektorn. När ärende rörande fisket behandlades borde en representant för fisket ingå i styrelsen.

F. n. ingår i jordbruksnämndens styrelse, förutom generaldirektören och personalföreträdarna, två representanter för jordbruket samt en representant från vardera konsumentkooperationen, löntagargenerationerna och det enskilda näringslivet med anknytning till livsmedelssektorn.

Jordbruksministern anser att jordbruksnämndens styrelse bör ha en

allsidig sammansättning. Lika viktigt är emellertid att balans mellan olika partsintressen föreligger. En utökning av antalet ledamöter med företrädare för allmänintresset skulle rubba den balans som hittills har förelegat och dessutom försvåra nämndens praktiska arbetsmöjligheter. För riksdagens information anmäler jordbruksministern därför att han inte har för avsikt att föreslå någon ändring i fråga om styrelsens storlek och sammansättning.

Några sådana omständigheter som talar för att riksdagen nu skulle inta ändrad ståndpunkt i här berörda spörsmål har enligt utskottets mening inte förebragts. Utskottet föreslår därför att motion 1979/80: 936 avslås i nu förevarande avseende (yrkande 1).

Konsumenternas inflytande vid jordbruksprisregleringen. I motion 1979/80: 936 föreslås att konsumentdelegationen blir föremål för en översyn. Därvid bör enligt motionärernas mening eftersträvas att konsumentintressena renodlas och att förbrukarsidans synpunkter inhämtas i annan ordning. Vid översynen bör prövas huruvida konsumentverket bör erhålla en anknytning till delegationen liksom om det under senare år stigande intresset för en näringsriktig kost bör motivera att delegationen erhåller tillgång till näringsfysiologisk expertis. Översynen bör vidare omfatta delegationens kansliresurser och möjligheter till information. I översynen bör också ingå en utvidgning av konsumentinflytandet i de olika regleringsföreningar som sköter jordbruksprisregleringens praktiska hantering. Vid översynen bör vidare prövas de förslag LO och TCO lagt fram om ett ökat inflytande för konsumentdelegationen över den slutliga fördelningen av livsmedels-subventionerna på olika produkter.

Riksdagens revisorer har vid sin granskning bl. a. uppmärksammat de olika intressegruppernas representation i regleringsföreningarna. Enligt revisorernas mening bör konsumenternas representation förstärkas genom att deras företrädare även ges plats i föreningarnas arbetsutskott. Revisorerna noterar att JN redan börjat tillämpa denna princip och förordar att principen mera allmänt genomförs.

Under granskningen har satts i fråga om inte konsumentintressena skulle främjas av att de utsedda företrädarna för konsumenterna vid jordbruksöverläggningarna också företrädde konsumenterna i regleringsföreningarna. Revisorerna förordar att regeringen vid sitt val av konsumentföreträdare beaktar denna synpunkt.

Frågan om JN:s konsumentdelegations organisatoriska ställning har också berörts vid granskningen, och förslag har rests om att delegationen skall ges en från JN fristående ställning med hänsyn till att delegationen efter hand har blivit en fristående part i jordbruksöverläggningarna.

Förslaget har inte mötts av intresse från de hörda remissinstansernas sida. Delegationen själv betonar att den slår vakt om den självständiga ställning som den under hand har fått och anser att dess formella knytning till JN inte har någon avgörande betydelse men väl vissa praktiska förde-

lar. Enligt revisorernas mening bör den självständiga ställning delegationen i realiteten har även få en formell bekräftelse i form av ett namnbyte.

Utskottet vill fästa uppmärksamheten på att yrkanden, motsvarande dem som nu framförts i motionen 1979/80: 936 om konsumentdelegationens ställning, sammansättning och resurser samt konsumentrepresentationen i regleringsföreningarna på jordbrukets område under senare år vid flera tillfällen har prövats av riksdagen utan att föranleda någon särskild riksdagens åtgärd (JoU 1977/78: 10, 1977/78: 13 och 1978/79: 37).

De skäl som anförts mot en utvidgning av jordbruksnämndens styrelse har ansetts böra analogt gälla framförda förslag om utbyggnad och förstärkning av den till nämnden knutna konsumentdelegationen.

Vad gäller frågan om förstärkning av konsumentdelegationens utredningsresurser har bl. a. erinrats om att konsumentdelegationen har jordbruksnämndens resurser till sitt förfogande för de kompletterande analyser etc. som kan efterfrågas. Det har också påpekats i sammanhanget att delegationens egna utredningsresurser under regleringsåret 1977/1978 förstärktes med en ny tjänst.

Utskottet finner inte att i motion 1979/80: 936 anförda synpunkter ger riksdagen anledning att ändra sitt tidigare ställningstagande till frågan om utredning av konsumentdelegationens ställning, m. m. Motionen avstyrks därför i förevarande del (yrkande 2).

Det av riksdagens revisorer framförda förslaget om att konsumentrepresentanterna bör ges representation i regleringsföreningarnas arbetsutskott m. m. synes vara av den praktiskt-administrativa natur att det närmast ankommer på regeringen och berörda myndigheter och organisationer att ta ställning till detsamma. Det kan konstateras att JN numera vid utfärdande av direktiv för regleringsföreningarna i princip tillämpar den av revisorerna förordade ordningen. Utskottet anser mot angiven bakgrund att revisorernas förslag i här berört avseende inte påkallar någon riksdagens ytterligare åtgärd (yrkande 2).

Inte heller yrkandet om adekvat benämning på jordbruksnämndens konsumentdelegation synes vara av den arten att det kräver något särskilt ställningstagande från riksdagens sida. Utskottet föreslår för sin del ingen annan åtgärd än att revisorernas förslag i förevarande del överlämnas till regeringen för kännedom (yrkande 3).

Hemställen. Under återopande av vad i det föregående anförts hemställer utskottet

1. beträffande jordbrukarnas inkomstföljsamhet
  - a) att riksdagen lämnar riksdagens revisorers förslag 1979/80: 17 yrkande 1 utan ytterligare åtgärd.
  - b) att riksdagen lämnar motion 1979/80: 306 yrkande 1 utan ytterligare åtgärd.
2. beträffande jordbruksnämndens sammansättning att riksdagen avslår motion 1979/80: 936 yrkande 1.

3. beträffande konsumenternas inflytande vid jordbruksprisregleringen
  - a) att riksdagen avslår motion 1979/80: 936 yrkande 2.
  - b) att riksdagen lämnar riksdagens revisorers förslag 1979/80: 17 yrkande 2 utan ytterligare åtgärd.
  - c) att riksdagen överlämnar riksdagens revisorers förslag 1979/80: 17 yrkande 3 till regeringen för kännedom.

Stockholm den 11 november 1980

På jordbruksutskottets vägnar

EINAR LARSSON

Närvarande: Einar Larsson (c), Svante Lundkvist (s)*, Maj Britt Theorin (s), Börje Stensson (fp), Hans Wachtmeister (m), Sven Lindberg (s), Sven Eric Lorentzon (m), Gunnar Olsson (s), Märta Fredrikson (c), Håkan Strömberg (s), Esse Petersson (fp), Lennart Brunander (c), Wivi-Anne Radesjö (s)*, Ingvar Eriksson (m) och Maja Ohlin (s)*.

* Ej närvarande vid betänkandets justering.

Reservationer

Svante Lundkvist, Maj Britt Theorin, Sven Lindberg, Gunnar Olsson, Håkan Strömberg, Wivi-Anne Radesjö och Maja Ohlin (alla s) har avgivit följande tre reservationer till betänkandet.

1. Jordbrukarnas inkomstföljsamhet (mom. 1)

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 5 börjar "Som utskottet" och på s. 6 slutar med "del (yrkande 1)" bort ha följande lydelse:

Enligt revisornas mening bör, under förutsättning att det visar sig möjligt att få fram användbara mått för jordbrukarnas inkomster och standard, möjligheterna att öka målstyrningen av jordbruksprisregleringen undersökas.

Revisorerna framhåller att en ökad målstyrning kan ge statsmakterna möjlighet att successivt trappa ner de krav på direkt kontroll och insyn över verksamheten som i dag upprätthålls. Revisorerna menar också att det vore önskvärt att kunna stämma av jordbruksprisöverenskommelserna mot faktiskt utfall liksom att kunna bedöma utfallet av de olika satsningarna inom överenskommelserna.

Utskottet finner i likhet med revisorerna en sådan möjlighet önskvärd.

Därigenom skulle också syftet med yrkande 1 i motion 1979/80: 306 bättre kunna tillgodoses.

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande jordbrukarnas inkomstfölsamhet
att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört med anledning av riksdagens revisorers förslag 1979/80: 17 yrkande 1 och motion 1979/80: 306 yrkande 1.

2. Jordbruksnämndens sammansättning (mom. 2)

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 6 börjar med "Utskottet vill" och på s. 7 slutar med "avseende (yrkande 1)" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill i likhet med motionärerna understryka att överläggningarna mellan jordbrukare och konsumenter om prissättningen på jordbrukets produkter med åren fått en allt större betydelse och närmat sig verkliga förhandlingar. Denna utveckling har påverkats av att allt fler frågor som rör grunderna för ersättning till jordbrukarna av riksdagen lämnats öppna för dessa överläggningar. Denna utveckling förstärktes i samband med de beslut om jordbrukspolitikens framtida inriktning som togs år 1977.

Överläggningarnas ökade betydelse för prisstödets slutliga utformning ligger väl i linje med den allmänna utvecklingen i samhället mot att intressekonflikter mellan olika grupper så långt möjligt skall lösas förhandlingsvägen. Som anförs i motionen fastläggs de resultat som framkommer vid jordbruksprisöverläggningarna i förslag från styrelsen för statens jordbruksnämnd. Genom den nyss beskrivna utvecklingen har nämndens beslut fått en allt större politisk betydelse, som ökat behovet att förstärka det allmännas inflytande i nämndens styrelse. Utskottet finner sålunda för sin del skäl uttala att motiven för den utvidgning av representationen för allmänintresset i jordbruksnämndens styrelse som riksdagen år 1976 ställde sig bakom numera starkt har ökat i styrka inte minst mot bakgrund av utvecklingen på livsmedelssubventionernas område.

Vad utskottet här anfört med anledning av motion 1979/80: 936 yrkande 1 bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

2. beträffande jordbruksnämndens sammansättning
att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört med anledning av motion 1979/80: 936 yrkande 1.

3. Konsumenternas inflytande vid jordbruksprisregleringen (mom. 3)

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 8 börjar "Utskottet vill" och slutar med "kännedom (yrkande 3)" bort ha följande lydelse:

I fråga om jordbruksnämndens konsumentdelegation vill utskottet erinra om att 1972 års jordbruksutredning enhälligt föreslog att delegationens ställning och sammansättning på nytt borde ses över. Härvid borde enligt utredningen bl. a. prövas om konsumentintresset i delegationen kan renodlas och om synpunkter från förbrukarsidan inom livsmedelssektorn lämpligen bör inhämtas i annan ordning.

Utredningens förslag om en översyn av konsumentdelegationens ställning i förhållande till jordbruksnämnden tillstyrktes bl. a. av riksrevisionsverket, konsumentverket, konsumentdelegationen, LO och KF. En omprövning av delegationens sammansättning i syfte att bl. a. renodla konsumentintresset rekommenderades av konsumentverket, LO och TCO. Utskottet vill erinra om att svenskt jordbruk, såsom bl. a. framhålls i motionen 1979/80: 936, karaktäriseras av att jordbrukets föreningsrörelse vunnit en mycket stark ställning, något som i och för sig har varit värdefullt för både jordbruk och samhälle. Detta leder till att jordbrukets förhandlingsdelegation vid överläggningar framträder med stor tyngd av sakkunskap och erfarenhet. Därtill kommer att en stor del av det underlagsmaterial som används i överläggningarna kommer från en jordbrukskooperation, som för huvuddelen av omsättningen med jordbruksprodukter har ett faktiskt monopol i fråga om försäljning och vidareförädling. Integrationssträvandena är starka, och därutöver har jordbrukarkooperationen skaffat sig en stark ställning när det gäller tillhandahållandet av produktionsmedel för jordbruket.

Mot denna starka förhandlingspart från jordbrukets sida står i överläggningarna konsumentdelegationen, som i nuvarande organisation består av företrädare dels för konsumentintresset, dels för vissa förbrukarintressen. Av naturliga skäl har konsumentintresset betydligt svårare än motparten att organisera sina intressen och skaffa sig erforderligt underlag för förhandlingarna, även om jordbruksnämndens resurser står till dess förfogande. Erfarenheterna har därutöver visat att den komplicerade uppbyggnaden av prisregleringen av jordbruksprodukter försvårar en allmän debatt om jordbruksöverläggningarna.

Enligt utskottets mening talar allt starkare skäl för att den av utredningens föreslagna översynen kommer till stånd, varvid bl. a. delegationens behov av ytterligare kansliresurser bör prövas. Vid översynen bör också undersökas huruvida konsumentverket bör erhålla en anknytning till delegationen, liksom om det under senare år stigande intresset för en näringsriktig kost motiverar att delegationen får tillgång till näringsfysiologisk expertis. I sammanhanget bör jämväl den i motionen berörda frågan om

konsumentrepresentationen i regleringsföreningarna på jordbrukets område lämpligen tas upp till prövning. Vid översynen bör också prövas de förslag som de stora löntagarorganisationerna lagt fram om ett ökat inflytande för konsumentdelegationen över den slutliga fördelningen av livsmedelssubventionerna på olika produkter. Som framgår av den föregående redogörelsen har också riksdagens revisorer framlagt vissa förslag i syfte att förstärka konsumentinflytandet i regleringsföreningarnas styrelser, m. m. Under granskningen har vidare satts i fråga om inte konsumentintressena skulle främjas av att de utsedda företrädarna för konsumenterna vid jordbruksöverläggningarna också företrädde konsumenterna i regleringsföreningarna. Konsumentrepresentanternas sakliga kunskaper skulle härigenom kunna utnyttjas bättre och konsumenternas ställning i föreningarna stärkas. Revisorerna förordar därför att regeringen vid sitt val av konsumentföreträdare beaktar denna synpunkt. Det synes utskottet angeläget att jämväl de av revisorerna anförda synpunkterna kommer att beaktas i förevarande utredningssammanhang.

Utskottet föreslår att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet här anført.

dels att utskottets hemställan under 3 bort ha följande lydelse:

3. beträffande konsumenternas inflytande vid jordbruksprisregleringen

att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anført med anledning av motion 1979/80:936 yrkande 2 och riksdagens revisorers förslag 1979/80:17 yrkandena 2 och 3.